

харчування працювали як один злагоджений механізм [3].

Значну популярність також мали такі ресторани заклади як “Хутір” і “Українська ніч”, які функціонували на березі Комсомольського озера (тепер – Тернопільський став). Цікавим закладом харчування було кафе “Поплавок”, яке розміщувалося прямо над плесом ставу в межах парку “Загребелля”. Неподалік від цього закладу працював один з міських пляжів, який приваблював потенційну клієнтуру. Окрему нішу в сфері ресторанних послуг радянської доби займали ресторани “Україна” та “Пролісок”, в яких часто любили харчуватися й відпочивати представники тодішньої владної еліти. Згодом у 1990-их роках ці заклади були популярні серед нових підприємців, бізнесменів і місцевого криміналітету, що дало поштовх для створення багатьох чуток і легенд.

З розпадом СРСР і глибокою економічною кризою сферу ресторанного господарства у Тернополі знову очікували зміни. Багато закладів харчування перестали функціонувати, деякі змінили профіль, а пізніше появилось багато інших і менших кафе, барів і ресторанів. Власне вони визначають сучасні напрями розвитку ресторанного господарства міста.

Сфера громадського харчування у місті Тернополі має досить давню історію ще з середньовічних часів. Особливо знаного розквіту вона набула на початку ХХ ст. та в радянський період. Ресторанне господарство міста протягом ХХ століття перебувало у постійних змінах і вдосконаленні, які тривають і до сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойцун Л. С. Тернопіль у плінні літ: історико-краєзнавчі замальовки / Л. Бойцун. – Т. : Джура, 2003. – 391 с.
2. Дуда І. М. Тернопіль, 1540–1944 : історико-краєзнавча хроніка : / І. М. Дуда. — Т. : Навчальна книга — Богдан, 2010. — 296 с.
3. Як тернопільська “Варенична” стала “Європою” або Історія місцевих кафе та ресторанів [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.like.te.ua/про-тернопіль/як-тернопільська-варенична-стала-ев/.

Химери О.

Науковий керівник – доц. Мариняк Я.О.

ГІДРОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЯК ОБ’ЄКТИ РЕКРЕАЦІЇ

Проблеми рекреаційної оцінки вимагають всебічного аналізу всіх наявних природних ресурсів - загального ресурсного потенціалу, оскільки для виявлення територій з умовами, оптимальними для відпочинку, необхідне порівняння різних видів використання території: інженерно-будівельного, лісгосподарського, сільськогосподарського та ін.

Ці дані повинні входити як складова частина в проект районного планування, що є основною програмою перспективного планування розміщення продуктивних сил і напрямку спеціалізації тієї чи іншої території.

Особливе місце належить рекреаційним ресурсам підземних та поверхневих вод.

Цей тип рекреаційних ресурсів включає два основні підтипи:

- 1) рекреаційних ресурсів поверхневих вод;
- 2) гідромінеральних рекреаційних ресурсів підземних вод.

За даними соціологічних опитувань, відпочинку біля води надають перевагу до 65 % населення. Серед всі видів відпочинку біля води найбільшою перевагою користується пляжно-купальний (до 80 % і більше від числа рекреантів). Гідромінеральні ресурси є сприятливими для курортного лікування.

Ресурси поверхневих вод та їх оцінка. До них належать річки, озера, водойми, які є придатними для відпочинку на всій протяжності або частково. Пляжно-купальний відпочинок, рибалка, водний туризм, веслування користуються у населення найбільшою популярністю.

Переважна кількість річок, не відіграючи безпосередньої рекреаційної ролі, є невід’ємною частиною красвиду, навколишнього ландшафту і за сприятливих умов (чистоти води, мальовничості прибережних ландшафтів) невеличкі потічки можуть вабити до себе рекреантів.

На більшості річок можлива організація різних видів відпочинку на воді в їх нижній течії. Однак зарегулювання течії річки в будь-якій її частині дає можливість більш повного використання її рекреаційних ресурсів. З точки зору різноманітності видів відпочинку на воді найбільш практичне рекреаційне значення мають річки Дністер, Збруч, Серет, Джурин, Коропець, Золота Липа, Горинь, Іква.

Детальну характеристику гідрографії річок області знаходимо у монографічних дослідженнях природних ресурсів, тому зупинимося лише на рекреаційних складових.

Дністер ширина його коливається від 60 до 150 м. Середньомісячна температура води в липні складає 15-20 °. Вона придатна для організації масового пляжно-купального відпочинку, рибної ловлі, туризму, в тому числі судноплавного. Вся долина Дністра в межах області, де був створений регіональний ландшафтний парк "Дністровський каньйон", тепер національний природний парк "Дністровський каньйон", знаходиться під охороною з 1990 року. Значна кількість унікальних пам'яток природи, археології, архітектури, культури, естетичні пейзажі дають можливість називати долину Дністра музеєм під відкритим небом з потенційною можливістю організації екскурсійного туризму.[4]

Серет - у верхній течії річка має широку заболочену долину, де збудовані великі водосховища - Залізцівське, Вертелківське, Верхньо-Івачівське, Тернопільське. Враховуючи заболочений характер річкової долини Серету у її верхній течії, наявність водоохоронних зон, якість води тут є високою. Ця частина річки придатна для організації короткотривалого відпочинку, рибної ловлі, веслярського туризму. Нижче м. Тернополя долина Серету вужчає, стає звивистою з крутими залісненими схилами, а в південній частині дістає форму каньйону з крутосхилами, стінками, виходами гірських порід. Особливо сприятливою для організації довготривалого відпочинку річка стає від с. Буданів до свого впадіння в Дністер.

Збруч від с. Мала Лука долина Збруча стає глибокою, звивистою з мальовничими схилами, особливо в місці перетинання Товтрової гряди. Для організації відпочинку річка сприятлива в середній і нижній течіях за умов заліснення берегів і на ділянках з піщаним дном. До долини Збруча приурочена значна кількість пам'яток природи, історії, культури, виходи мінеральних вод, які мають лікувальні властивості.

Стрипа у верхній течії і до с. Соколів долина Стрипи неглибока, з пологими схилами, широкою заплавою і є сприятливою для будівництва ставків. Вниз по течії від с. Соколів долина річки поглиблюється, стає звивистою, а схили - круті, обривисті з деревно-чагарниковою рослинністю. Особливо сприятливою для організації відпочинку, в тому числі довготривалого, Стрипа є від м. Бучача до впадіння в Дністер.[3]

Золота Липа протікаючи в одному із найбільш лісистих районів області, живиться значною мірою підземними водами, що призводить до того, що у верхній і середній течії річки складається специфічний термічний режим - позитивні зимові температури. Льодовий покрив утворюється в дуже холодні зими. Можлива організація відпочинку, в тому числі і довготривалого. Долина річки багата природними, історичними, культурними пам'ятками.

Озера, водосховища і ставки є привабливими об'єктами рекреації. Природних озер в області мало, вони невеликі. Переважають штучні водойми, приурочені до річкових долин. Їх площа складає 8370 га. Найбільше штучних водойм розташовано в басейні р. Серет, загальною площею понад 1320 га. В основному це водосховища площею від 100 до 400 га. Найбільше серед них Залізцівське, найглибше - Касперівське.

Низка ставків і водосховищ є у верхів'ях та середній течії річок Коропець, Стрипа, Джурин, Нічлава, Збруч. Найбільше серед них Плотичівське на Стрипі довжиною понад 4 км, глибиною до 7 м і обсягом води 5,4 млн. м³. Сумарні обсяги водосховищ і ставків сягають 90 млн. м³. Використовують для риборозведення і відпочинку (табл. 1,2).

Таблиця 1

*Відомості про ставки Тернопільської області обсягом до 1 млн. м. куб.
(станом на 10.12.2010 р.)*

Басейн річки	Кількість одиниць	Загальна площа, га	Обсяги води, млн. куб. м
Притоки Прип'яті	215	1546,7	15,69

ГЕОГРАФІЯ

Притоки Дністра	671	3112,	42,33
-----------------	-----	-------	-------

Для деяких водосховищ характерні заболочені береги, недоступні масовим відвідувачам. У районі водосховищ доцільна організація ландшафту для масового пляжно-купального відпочинку, веслування на човнах, водних видів спорту, а взимку для катання на ковзанах, в'їдсерфінгу. Важливим критерієм оцінки рекреаційної придатності поверхневих вод є їхній якісний стан, що залежить в основному від тих забруднюючих речовин, що потрапляють до води із господарського сектора.

Таблиця 2

*Відомості про водосховища Тернопільської області обсягом води понад 1 млн. м. куб.
(станом на 1.01.2010 р.)*

Басейн річки	Кількість одиниць	Загальна площа, га	Обсяги води, млн. куб. м	
Притоки Прип'яті	3	5,4	5,4	
Притоки Дністра	24	74,4	37,0	

Особливе місце у структурі рекреаційних занять займають різні види рекреаційної діяльності, пов'язані з використанням водних ресурсів. Присутність водойм і контрастних зон (вода - ліс, вода - луки тощо) має великий притягуючий ефект для багатьох відпочиваючих як дорослих, так і дітей і виступає як активний фактор рекреаційної оцінки природних умов території [4].

За своїми рекреаційними якостями (температура води влітку + 20...21,5°C, середня тривалість купального сезону 90 днів) найбільш придатними для організації короточасного відпочинку дорослих і дітей є ріки області Серет, Стрипа, Збруч у своїй середній та нижній течіях з невисокими, часто залісненими сухими берегами, з переважанням грабово-дубових і букових, дубово-букових і грабових лісів. Ріка Дністер найсприятливіша для рекреаційних цілей по всій своїй протяжності. Сприятливими для рекреації є окремі ділянки рік, водосховищ, ставків з сухими залісненими берегами з переважанням в деревостані вільхи чорної, осики. Більшість рік області у верхній течії мають перезволожені та заболочені заплави, на окремих ділянках вкриті лучною та болотною рослинністю, а також чорновільшаниками (рр. Золота Липа, Нараївка, Серет, Стрипа, Збруч, Горинь, Іква). Для організації масових видів відпочинку вони обмежено придатні й використовуються як мисливські угіддя (у дозволених місцях), а також з пізнавальною та природоохоронною метою як заказники: Серетський, Семиківський, Горинський тощо.

Заболочені заплави рік зустрічаються невеликими ділянками й не виступають як обмежуючі фактори для розвитку рекреації на інших територіях (заболоченість в області становить 0,33%).

Ставки і водосховища області використовуються для купання, водних прогулянок, греблі тощо. Найсприятливішими для купання є водосховища з незначною шириною зони мілководдя (5-10 м), піщаним характером дна, кількістю днів з середньодобовою температурою +18...22°C близько 80-90 на рік і незначною швидкістю течії 0-1 м/с. До найсприятливіших водосховищ належать в основному ті, що знаходяться в південній частині області - Борщівське, Касперівське, Котівське, Мушкатівське та Тернопільське, Заложцівське, Верхньоіванівське. Тернопільське водосховище ще з ХХ ст. було одним з найважливіших для розвитку веслярського спорту, а нині є місцем проведення багатьох навіть міжнародних змагань з греблі та інших видів веслярського спорту. Естетичне та пізнавальне значення мають природні озера Тернопілля - карстові озера Вікнини та Борухівські озерця тощо. Заслужують на увагу туристів і рекреантів водоспади, розташовані у південно-західній частині області.

Гідромінеральні ресурси та їх оцінка. Область розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну, де широко представлені прісні мінеральні води. Розчленованість сучасного рельєфу сприяє інтенсивному водообміну. В цілому для території характерні умови, несприятливі для формування мінеральних вод підвищеної мінералізації.[2]

Водоносні комплекси неогенових, девонських і силурійських відкладів розглядають в якості джерел мінеральних вод. За різноманітністю і запасами мінеральних вод Тернопільщина не

виділяється в Україні. При відносній бідності мінеральними водами, в області виділяють їх п'ять основних груп:

- 1) води без специфічних компонентів і властивостей;
- 2) сульфідні води;
- 3) води типу «Нафтуся» і «Друскінкай»;
- 4) води зі специфічними компонентами і властивостями;
- 5) розсоли хлоридні натрієві.

За макрокомпонентним хімічним складом води без специфічних компонентів поділяють на питні, лікувально-столові, лікувальні.

В області представлені майже всі типи мінеральних вод, які можна використовувати для оздоровлення і лікування.

Лікувальні торфові болота зареєстровані в с. Залізці Зборівського району, с. Яворів Монастирського району, с. Великі Дедеркали Шумського району, с. Золотники, с. Конопківка, с. Сороцьке Терехівського району, смт. Ланівці, с. Настасів Тернопільського району, с. Товсте Заліщицького району, м. Бережани, м. Зборів, м. Тернопіль, смт. Підволочиськ.[4]

Гідромінеральні ресурси області можна вважати умовно сприятливими для санаторно-курортного лікування. Однак вони вивченні недостатньо і питання їх використання в лікувальних цілях потребує детального гідрогеологічного і бальнеологічного дослідження.

Висновки:

1. Гідромінеральні ресурси області можна вважати умовно сприятливими для санаторно-курортного лікування. Однак вони вивченні недостатньо і питання їх використання в лікувальних цілях потребує детального гідрогеологічного і бальнеологічного дослідження.

2. Гідрологічні пам'ятки природи, заказники в сукупності з річками, озерами, джерелами, водоспадами, ставками і водосховищами, які не мають природоохоронного статусу, є одними із найпривабливіших і найцінніших природних рекреаційних ресурсів.

3. Протиріччя між рекреаційно-туристичною сферою та іншими напрямками господарської діяльності людини потребують на території Тернопільщини безвідкладного вирішення, бо реальною загрозою є втрата рекреаційних ресурсів всіх курортних районів. Стратегічний напрямок вирішення проблеми – розробка та реалізація комплексних схем створення, реконструкції та управління рекреаційним господарством та природокористуванням в регіоні. Доречно провести комплексні дослідження, що дозволить визначити гранично допустиму місткість рекреаційно-туристичних об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - N 24. - С. 520-560.
2. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 26 червня 1991 р. // Вісник Верховної Ради України. - К.: Україна, 1991 р.
3. Малі річки України : Довідник / А. В. Яцик, Л. Б. Бишовець, Е. О. Богатов та ін.; За ред. А. В. Яцика. - К.: Урожай, 1991. - 296 с.
4. Царик Л., Чернюк Г. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області). Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 1988 с.